

AB Yeşil Mutabakatı Kapsamında AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ve Türkiye

EU Circular Economy Action Plan and Turkey within the Framework of the EU Green Deal

ÖZET

Döngüsel ekonomi, günümüzde iklim değişikliği ve doğal kaynakların hızla tükenmesi gibi kritik sorunlara yenilikçi çözümler sunma potansiyeline sahip bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin 2019 yılında hayata geçirdiği Avrupa Yeşil Mutabakatı, bu modelin önemini artırarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma çabalarını desteklemektedir. Türkiye, Avrupa Birliği ile olan entegrasyonunu güçlendirmek ve ekonomik büyümesini sürdürülebilir bir temele oturtmak amacıyla döngüsel ekonomi modelini benimsemeyi önceliklendirmiştir. Bu doğrultuda, atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçlerinin geliştirilmesi, hem çevresel hem de ekonomik faydalar sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu makale, Türkiye'nin döngüsel ekonomi stratejilerini, uygulama aşamalarını ve bu dönüşümün ülke ekonomisine sağlayacağı katkıları derinlemesine incelemeyi amaçlayarak literatürdeki mevcut boşlukları doldurmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelime: Döngüsel Ekonomi, AB Yeşil Mutabakatı, AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ve Türkiye

ABSTRACT

Circular economy presents an innovative solution to critical issues such as climate change and the rapid depletion of natural resources. The European Union's European Green Deal, launched in 2019, underscores the importance of this model by supporting efforts to achieve sustainable development goals. Turkey has prioritized adopting the circular economy model to strengthen its integration with the European Union and establish sustainable foundations for its economic growth. In this context, improving waste management and recycling processes holds significant potential for providing both environmental and economic benefits. This article aims to conduct an in-depth examination of Turkey's circular economy strategies, implementation stages, and the contributions this transformation can make to the national economy, thereby addressing existing gaps in the literature.

Keywords: Circular Economy, EU Green Deal, EU Circular Economy Action Plan and Türkiye

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), 2019 yılında ilan ettiği Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal) ile iklim değişikliği ve çevresel sürdürülebilirlik alanında kapsamlı bir dönüşüm başlatmıştır. Bu stratejik planın temel hedefi, 2050 yılına kadar AB'yi dünyanın ilk iklim nötr kıtası haline getirmektir. Yeşil Mutabakat, döngüsel ekonomiye geçiş, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümeyi doğal kaynak kullanımından ayırma gibi öncelikleri içermektedir. Ayrıca, ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda inovasyonu teşvik ederek istihdam yaratmayı amaçlamaktadır. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in belirttiği gibi, bu girişim sadece emisyonları azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda tüm sektörlerde kapsamlı yapısal değişiklikler yapmayı öngörmektedir. Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB'nin 2050'ye kadar sera gazı emisyonlarını sıfırlama, sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş yapma ve doğal kaynakları koruma hedefini içerir. Aynı zamanda, bu dönüşümün adil ve kapsayıcı olmasını sağlayarak vatandaşların refahını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Türkiye, AB ile entegrasyonunu güçlendirmek amacıyla Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum sağlamayı önemli bir öncelik olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çeşitli bakanlıklar ve kurumların iş birliğiyle bir Çalışma Grubu oluşturulmuş ve Türkiye'nin iklim hedeflerine uyum sağlayabilmesi için gereken değişimler kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Türkiye, sürdürülebilir ve kaynak etkin bir ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla bir eylem planı oluşturmuştur. Bu plan, Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum sağlamak için 9 ana başlık altında 32 hedef ve 81 eylem içermektedir. Konular arasında sürdürülebilir tarım, yeşil finansman, temiz enerji, döngüsel ekonomi ve iklim değişikliği ile mücadele yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin AB ile ticari entegrasyonunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. (Republic of Turkey, Ministry of Treasury and Finance, 2021). Türkiye'nin eylem planı, ekonomik açıdan önemli bir rol

Fatih Ceryan ¹

Suna Muğan Ertuğral ²

How to Cite This Article

Ceryan, F. & Ertuğral, S. M. (2025). "AB Yeşil Mutabakatı Kapsamında AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ve Türkiye", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 11(1): 40-45. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14751505>

Arrival: 14 November 2024
Published: 30 January 2025

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisadi Gelişme Ve Uluslararası İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul, Türkiye

oyunmaktadır. Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde uygulamaya konulacak olan Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM), AB pazarına girişte karbon azaltım hedeflerine uymayan ihracatçı ülkeler için kısıtlayıcı bir rol oynayacaktır. Bu durum, ihracatının %40'ından fazlasını AB'ye gerçekleştiren ve sera gazı emisyonları son 30 yılda (1990-2022) %130'dan fazla artan Türkiye için doğrudan etkiler yaratabilir (TUİK,2024)

Türkiye'nin Yeşil Mutabakat'a uyum için uygulayacağı politikalar, birçok alanda etkili olmalıdır. Bu, Türkiye'nin rekabet gücünü artıracak ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye, döngüsel ekonomi modelini benimseyerek AB pazarındaki rekabet gücünü artırabilir ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine daha hızlı ulaşabilir. Bu bağlamda, sanayi sektöründe atık yönetimi ve geri dönüşüm kapasitesinin artırılması, hammadde maliyetlerini düşürerek üretim verimliliğini artırma potansiyeline sahiptir(Doğan, 2005). Ayrıca, yenilikçi teknolojilerin ve yeşil üretim yöntemlerinin benimsenmesi, Türk ürünlerinin AB pazarındaki tercih edilebilirliğini artıracaktır.

Yeşil Mutabakat kapsamında döngüsel ekonomi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Bu model, doğal kaynakların verimli kullanımı ve atıkların minimize edilmesi üzerine odaklanarak, çevresel etkilerin azaltılmasını hedefler. Döngüsel ekonomi, hammaddelerin yeniden kullanımı ve geri dönüşüm süreçlerini teşvik ederek, kaynakların azalmasıyla başa çıkmayı mümkün kılar. Ayrıca, yeni iş modellerinin ve inovasyonların ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak, ekonomik büyümeyi destekler. Bu süreç, istihdam yaratma potansiyeli ile sosyal faydaları artırırken, iklim değişikliği ile mücadelede de etkili bir strateji sunar. Dolayısıyla, döngüsel ekonomi, hem çevresel hem de ekonomik sürdürülebilirlik açısından Yeşil Mutabakat'ın temel taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

YENİ BİR EKONOMİK MODEL DÖNGÜSEL EKONOMİ (CİRCULAR ECONOMY)

Pandemi, ekonomik krizler, iklim değişikliği ve doğal kaynakların hızla tükenmesi, insanlığı ekolojik sınırlar bakımından bir dönüm noktasına getirmiştir. Mevcut ekonomik modellerin, modern toplumun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı ve çevre sorunlarını hızlandırdığı görülmektedir. Bu nedenle, döngüsel ekonomi alternatif olarak önem kazanmıştır.

Kenneth E. Boulding, 1966 yılında döngüsel ekonomi kavramını tanıtarak dünyayı bir uzay gemisine benzetmiştir. Boulding, kaynakların sınırlı olduğunu vurgulayarak, bu kısıtlı kaynaklarla sürdürülebilir üretim için döngüsel bir ekolojik sistemin önemini belirtmiştir. Bu sistem, maddi formun sürekli olarak yeniden üretilmesini sağlamalıdır (Sumer ve Yanık, 2021: 206; Yazıcı, 2023: 33). Döngüsel ekonominin Türkiye gündeminde önemli bir yer edinmesinin temel sebeplerinden biri, ülkemizin en büyük ticaret ortağı olan Avrupa Birliği'nin yeni büyüme stratejisi olan "Avrupa Yeşil Mutabakatı"dır. Bu strateji, iklim değişikliği ile mücadele, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB ülkelerinde çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla döngüsel ekonomiyi teşvik eden çeşitli politikalar ve uygulamalar içermektedir. Türkiye'nin bu dönüşümden etkilenmesi kaçınılmazdır; zira Avrupa Birliği ile olan ticaret ilişkileri, Türkiye'nin ekonomik büyümesi için kritik öneme sahiptir. Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın hedefleri, Türkiye'nin üretim ve ihracat süreçlerini yeniden şekillendirmesini zorunlu kılmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin sanayi sektörü, döngüsel ekonomi uygulamaları benimsemediği takdirde, AB pazarında rekabet gücünü kaybetme riskiyle karşı karşıya kalabilir.

Bu nedenle, döngüsel ekonomi modeli, Türkiye'nin hem ekonomik hem de çevresel sürdürülebilirliğini sağlamak adına büyük bir fırsat sunmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişi, kaynakların verimli kullanımı, atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçlerinin geliştirilmesi gibi alanlarda atılacak adımlarla desteklenmelidir. Böylece, hem Avrupa Birliği ile olan ticari entegrasyon güçlendirilecek hem de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması kolaylaşacaktır.

Döngüsel ekonomi, geleneksel lineer ekonomi modelinin aksine, kaynakların etkin kullanımını ve atıkların minimize edilmesini amaçlayan sürdürülebilir bir ekonomik modeldir (European Commission, 2020). Döngüsel Ekonomi modeli, ürün ve hammaddelerin yeniden kullanımı, atık geri kazanımı ve kaynakların verimli kullanımı üzerine kurulu bütünsel bir süreçtir. Bu model, neredeyse sıfır atık üretimi hedefleyerek temiz üretimi teşvik eder ve sürdürülebilirlik açısından önemli bir araç olarak tanımlanır. "Beşikten beşiğe" yaklaşımı, biyomimetik ve endüstriyel ekoloji kavramlarından yararlanarak, ekonomik değer zincirinde ürün ve hizmetlerin katma değerini artırmayı, atığı minimize etmeyi ve kaynakların ekonomide daha uzun süre kalmasını sağlamayı amaçlamaktadır(Murray, 2017: 373; Veral, 2021: 8). Bu model, ürünlerin ömrünü uzatarak yeniden kullanım, onarım, yenileme ve geri dönüşüm süreçlerini teşvik eder. Döngüsel ekonomi, ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki dengeyi sağlamak için geliştirilmiş olup, AB'nin Yeşil Mutabakat stratejisinin merkezinde yer almaktadır(Abiral et al., 2020).

Döngüsel ekonomi, üretim ve tüketim süreçlerinde atıkların azaltılması ve kaynakların verimli kullanılması prensibine dayanır. Bu modelde, ürün tasarımında geri dönüştürülebilir ve yeniden kullanılabilir malzemeler tercih edilir, enerji verimliliği artırılır ve atık yönetimi sistemleri geliştirilerek atıkların geri dönüşümü sağlanır(European Environment Agency, 2020). Döngüsel ekonomide atıklar, yeni süreçler için bir kaynak olarak kabul edildiğinden kaynakların kullanıma bağlı olarak tükenmemektedir. Kullanım sırasında ve yaşam döngüsünün bitiminden sonra ürünlere, bileşenlere ve malzemelere uygun stratejiler uygulanarak kaynaklar sistemde tutulmaktadır (Balbay, v.d., 2021: 558). Örneğin, otomotiv sektöründe araç parçalarının geri dönüştürülmesi ve yeniden kullanılması, hem hammadde maliyetlerini düşürmekte hem de çevresel etkileri azaltmaktadır (European Union, 2018). Öyle ki Avrupa komisyonu araç yapımında kullanılacak plastiğin %25'inin geri dönüşümden elde edilmesi ve bunun %25'inin kullanım ömrü dolmuş araçlardan geri dönüştürülmesini ve bu kapsamda AB içerisindeki kullanım ömrü dolmuş otomobillerin başka ülkelere ihracının engellenmesi önerisini değerlendirmektedir. (Ceryan, 2024:62)

AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı, kaynak verimliliği, atık azaltma ve ürün ömrünü uzatma hedefiyle stratejiler ve düzenlemeler sunmaktadır. Bu plan, geri dönüşüm oranlarını artırmayı ve yenilikçi üretim yöntemlerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye, bu ilkeleri benimseyerek AB pazarındaki rekabet gücünü artırabilir.

AB DÖNGÜSEL EKONOMİ EYLEM PLANI VE TÜRKİYE

Döngüsel Ekonomi Kavramı, ekonomik faaliyetlerin doğrusal "üretim-tüketim-atık" döngüsünden, "tekrar üretim ve geri dönüşüm" aşamalarına geçişini ve sürdürülebilir bir sistem oluşturmayı hedeflemektedir. Bu model, doğal kaynakların verimli kullanımıyla iklim krizini azaltmayı amaçlarken, atıkların değerlendirilmesi ve çevre ayak izinin düşürülmesi için paydaş iş birliğini ve etkili lojistik planlamayı da gerektirmektedir.

Döngüsel ekonominin sağladığı faydalar çok çeşitli ve kapsamlıdır. Öncelikle, kirliliğin azaltılması sayesinde daha sağlıklı bir gezegenin oluşmasına katkı sağlanır. Ayrıca, su ve toprak gibi doğal kaynaklar üzerindeki baskı azaltılarak, bu kaynakların sürdürülebilir kullanımı teşvik edilir. Karbon emisyonlarının iklim değişikliğine yol açmayacak şekilde, yani "iklim-nötr" bir seviyeye indirilmesi de önemli bir hedefdir. Bunun yanı sıra, döngüsel ekonomi yeni iş imkânları yaratarak yerel düzeyde nitelikli istihdam olanağı sunar. Son olarak, bu model, zorluklarla başa çıkabilen, esnek ve dirençli değer zincirlerinin oluşturulmasına yardımcı olur, böylece ekonomik dayanıklılığı artırır.(European Commission, 2023; Acar, 2023: 271). Bu sebeple gelişme çabalarının ve kaynak kullanımının etkin olması gayretlerinin yoğunlaştığı ekonomiler bakımından döngüsel ekonomi son derece önemlidir. Döngüsel ekonominin Türkiye için sağladığı faydalar, ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına önemli katkılar sağlayabilir. Öncelikle, kirliliğin azaltılması sayesinde Türkiye, daha sağlıklı bir çevre ve yaşam kalitesi elde edebilir. Özellikle sanayi bölgelerinde ve büyük şehirlerde yaşanan hava ve su kirliliğinin önlenmesi, halk sağlığı açısından büyük bir öneme sahiptir.

Doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması, Türkiye'nin su ve toprak kaynaklarını daha verimli kullanmasına olanak tanır. Tarım sektöründe su tasarrufu ve toprak erozyonunun önlenmesi, gıda güvenliği için kritik öneme sahiptir. Ayrıca, döngüsel ekonomi sayesinde karbon emisyonlarının "iklim-nötr" seviyelere indirilmesi, Türkiye'nin uluslararası iklim taahhütlerine uyum sağlamasını kolaylaştırır. Döngüsel ekonominin bir diğer önemli avantajı, yeni iş fırsatlarının yaratılmasıdır. Türkiye, yerel düzeyde nitelikli istihdam olanakları sunarak genç nüfusunun işsizlik sorununu hafifletebilir. Yenilikçi iş modelleri ve sürdürülebilir uygulamalar, yerel girişimciliği destekleyerek ekonomik büyümeyi teşvik eder. Özellikle döngüsel ekonomi, Türkiye'nin zorluklarla başa çıkabilen, esnek ve dirençli değer zincirleri oluşturmasına yardımcı olur. Bu durum, ekonomik dalgalanmalara karşı dayanıklılığı artırır ve ülkenin genel ekonomik istikrarını güçlendirir. Tüm bu unsurlar, Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişini daha acil ve gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin döngüsel ekonomi uygulamalarını yaygınlaştırması, aynı zamanda çevresel etkilerin azaltılmasına ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlayacaktır. Bu yöndeki gelişmeler kamu ve özel sektör işbirliği ile yürütülecek projeler ve teşvikler, döngüsel ekonominin ülke genelinde benimsenmesine yardımcı olabilir (European Union, 2018). Örneğin, tekstil ve otomotiv gibi yüksek katma değerli sektörlerde yapılacak yenilikçi çalışmalar, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını destekleyecektir(Ceryan, 2024: 65).

Kalkınma hedefleri kapsamında döngüsel ekonomi, artan karbon ayak izi ve su kıtlığı gibi çevresel sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkmak için kritik bir yaklaşımdır. Bu model, sadece çevreyi korumakla kalmaz, aynı zamanda halk sağlığı ve çevre bilincinin artırılması gibi sosyal alanları da kapsar. İşletmeler açısından, döngüsel ekonomi, rekabet avantajı ve itibar kazanımı sağlarken, sürdürülebilir tedarik zincirleri aracılığıyla maliyetleri azaltma ve girdi fiyatlarını düşürme imkânı sunar. Böylece, döngüsel ekonomi, kalıcı büyüme ve sürdürülebilir gelir elde etme kapasitesini güçlendirerek, uzun vadede ekonomik faydalar sağlar(Güngör,

2023: 37). Döngüsel ekonomi, çevresel sorunlarla mücadelede önemli bir strateji olup, sürdürülebilir büyüme ve maliyet etkinliği sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu model, hem ekonomik hem de sosyal alanlarda kalıcı faydalar elde edilmesine katkıda bulunur.

Türkiye'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı: Temel Amaçlar ve Beklenen Katkılar

Türkiye'nin döngüsel ekonomi eylem planı, Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum sağlamak amacıyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyen bir dizi strateji ve eylem içermektedir. Bu plan, atık yönetimi, geri dönüşüm, enerji verimliliği, yenilikçi teknolojilerin benimsenmesi gibi alanlarda hedefler belirlemektedir. Buna göre;

- ✓ **Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm:** Atık üretiminin minimize edilmesi ve geri dönüşüm süreçlerinin etkin bir şekilde optimize edilmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlamak amacıyla kritik öneme sahiptir. Bu hedef, atık yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla mümkün kılınmakta olup, döngüsel ekonomi ilkeleri doğrultusunda, kaynakların yeniden değerlendirilmesi ve atıkların hammadde olarak geri kazanılması süreçlerini içermektedir. Dolayısıyla, bu yaklaşım, hem çevresel etkilerin azaltılmasına hem de ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.
- ✓ **Sürdürülebilir Tarım:** Tarımsal faaliyetlerde kaynakların etkin kullanımı tarımsal üretkenliğin artması ve gıdaya erişim ve güvenli gıda sorununa çözüm olarak önemlidir. Kaynak israfının azaltılması kıtlık ve yoksulluk sorununa da bir çözüm teşkil edecektir. Aynı zamanda çevresel olumsuz etkilerin azaltılması bu bakımdan önemlidir.
- ✓ **Yeşil Finansman:** Sürdürülebilir projelere yönelik finansmanı artırmak için yeşil tahviller ve yenilikçi finansman modellerinin hayata geçirilmesi bu kapsamda önemlilik arz etmektedir. Yeşil finansman araçlarının çeşitliliği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, bu araçları etkin bir şekilde kullanarak, çevresel sürdürülebilirliği ve ekonomik büyümeyi eş zamanlı olarak sağlamayı hedeflemektedir.
- ✓ **Temiz Enerji:** Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması ile fosil yakıtlara bağımlılığı azaltmak ve enerji verimliliğini artırmak sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sürdürülebilir çevre kapsamında önemlidir. Enerji verimliliğini arttırmak ve kaynak israfını azaltarak çevreyi kirletmeyen teknolojiler kullanmak sürdürülebilirlik bakımından önemlilik arz etmektedir. Temiz enerji çevreyi kirletmeyen enerji sürdürülebilirlik bakımından önemlidir. Özellikle alternatif enerji kaynaklarından yararlanmak ve doğaya dost enerji üretim ve tüketim zincirini oluşturmak gerekli olmaktadır.
- ✓ **İnovasyon ve Teknoloji:** Yeni üretim yöntemleri ve teknolojilerin geliştirilmesi ile sanayinin sürdürülebilir odaklı dönüşümünü desteklemek önemlidir. Özellikle inovatif yaklaşımların çevrenin korunmasını önceleyecek şekilde değerlendirilmesi önemlidir.
- ✓ **Eğitim ve Bilinçlendirme:** Toplumda çevre bilincini artırmak amacıyla eğitim programları ve kampanyaların düzenlenmesi gereklilik arz etmektedir. Çevrenin korunması ve döngüsel ekonomi kapsamında eğitim ve çevre farkındalığı önemli olmaktadır.

Eylem Planının Ekonomik ve Çevresel Faydaları

- ✓ **Rekabet Gücünü Artırma:** Türkiye'nin Avrupa pazarındaki rekabetçiliğini güçlendirerek ekonomik büyümeye katkı sağlamak bir hedef ve çevresel yarar bakımından önemlidir.
- ✓ **Sürdürülebilir Kalkınmayı Destekleme:** Ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirliği dengeleyerek uzun vadeli kalkınma hedeflerine ulaşmak açısından kaynakların etkin ve verimli kullanımının sağlanmasına katkı sağlamaktadır.
- ✓ **İstihdam Yaratma:** Yeni iş olanakları sunarak nitelikli istihdamı artırmak ve yerel ekonomilere katkıda bulunmak bu kapsamda söz konusu olmaktadır.

Bu eylem planı, Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişini kolaylaştırarak çevresel sorunların üstesinden gelmeyi ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlamayı hedeflemektedir.

SONUÇ

Bilindiği üzere Avrupa Birliği'nin ilk Döngüsel Ekonomi Eylem Planı Aralık 2015 te Avrupa Komisyonu' tarafından sunulmuş ve Plan dahilinde 54 eylem içermiştir.11 Mart 2020'de kamu oyuna sunulan Yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ise özellikle Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın tamamlayıcı ana unsurlarından birisi olması bakımından değerlendirildiğinde 2050 yılına kadar karbon nötr kıta olma hedefi için kritik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sunumun gerçekleştiği 2020 yılından günümüze geçen süre içerisinde 35

Eylemi içeren plan dâhilinde Elektrik-Elektronik ürünler, Batarya ve Piller, Ambalaj ve Plastikler, Tekstil, İnşaat ve Binalar, Yiyecek Su ve Besin maddeleri gibi Ana ürün gruplarına ilişkin önemli adımların atılmıştır. Bunların yanı sıra Avrupa Batarya İttifakı, Yeni Avrupa Bauhaus, Organik Aksiyon Planı, Sıfır Atık Aksiyon Planı, Döngüsel Ekonomi Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Yönetmeliği gibi eylemler gerçekleştirilmiştir.

Döngüsel iş modellerini desteklemeye, sürdürülebilir ürünleri AB'de norm haline getirmeye, tüketicileri yeşil geçiş için güçlendirmeye yönelik öneriler Avrupa Komisyonunca değerlendirilmektedir. Diğer taraftan 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ile Avrupa Birliği'nin bir taraftan fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılması noktasında hidrojen başta olmak üzere temiz ve yenilenebilir enerji teknolojilerine görece daha ağırlık verdiği, diğer taraftan ise enerji arzı güvenilirliğini noktasında alternatif ülkelere yöneldiği görülmektedir. Temelde AB'nin Rus fosil yakıt ithalatından mümkün olan en kısa sürede kurtulma stratejisi olan REPowerEU bu anlamda atılan en somut adım olmuştur.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Temmuz 2021'de Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan “Yeşil Mutabakat Eylem Planı” hem bir AB aday ülkesi hem de Gümrük Birliği üyesi olan Türkiye'nin AB ile uyum yönünde attığı önemli bir adım olmuştur. Zira gerek Türkiye'nin Paris Anlaşması kapsamındaki ulusal katkı beyanı çerçevesinde belirlediği emisyon azaltım hedeflerinin tutturulması gerekse de bir ticaret ortağı olarak Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması gibi Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde yapılacak düzenlemelerden etkilenecek olması gibi nedenler ile Mutabakatın ve beraberinde öngörülen Döngüsel Ekonomiye ilişkin düzenleme ve uygulamaların uyumlulaştırılması gereği zuhur olmuştur. Geçen süre içerisinde Türkiye'nin Döngüsel Ekonomi kapsamında eylem öngörülen alanlara ilişkin gerek mevzuat ve yönetmeliklerin düzenlenmesi, gerekse finansal ve kurumsal boşlukların giderilmesi noktasında ilgili bakanlıklar sanayi odaları ve diğer kurum- kuruluşlar ile eş güdüm içerisinde adımlar attığı görülmektedir. Bu kapsamda bir taraftan Yeşil Finansman araçlarına yönelik piyasanın oluşturulmasına yönelik atılan adımlar, bir taraftan da tarımdan ulaşıma sürdürülebilirliği önceleyen politikalara ve yeşil enerjiye yönelik yatırımlara ağırlık verilmektedir. Tüm bu çabalarla rağmen özellikle Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) uygulamasının 2026 yılı başında yürürlüğe girecek olmasıyla görece yüksek emisyon salınımı içeren Demir-Çelik, Enerji ve Çimento sektörleri başta olmak üzere Alüminyum, Gübre ve Hidrojen sektörlerinin mevcut haliyle ihracat potansiyelinin azalacağı öngörülmektedir. Durum bu yönüyle değerlendirildiğinde yüksek teknoloji enerji verimliliği yüksek üretim yöntemlerine ilişkin Ar-Ge faaliyetlerine önem verilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan sektörler üzerinde oluşabilecek ihracat kayıplarının görece azaltılması açısından yeni pazarlara açılmak bir alternatif olarak öne sürülebilir. Ayrıca 1995'te imzalanan Gümrük Birliği Anlaşmasının günün ihtiyaçları paralelinde revize edilmesi, Avrupa Yeşil Mutabakatı paralelinde öngörülen kimi uygulamaların Dünya Ticaret Örgütü normları çerçevesinde değerlendirilerek ticareti kısıtlayıcı, az gelişmiş ülkeleri cezalandırıcı bir politika aracına dönüşmemesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

KAYNAKÇA

Abiral B., Zoere E., Azman G., Sönmez H., Çelik Ö., Köksal H., Abanus E., (2020), Avrupa yeşil mutabakatı, Yeşil Düşünce Derneği, Yeşil Ekonomi Çalışma Grubu, Çeviri Kitabı, İstanbul, 33ss.

Acar, M. (2023). Döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma: Mevcut durum ve yapılması gerekenler. https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/TUBA-978-625-8352-57-3_ch14.pdf sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 17.03.2023.

Balbay, Ş., Sarıhan, A., & Avcı, E. (2021). Dünyada ve Türkiye'de “Döngüsel ekonomi/endüstriyel sürdürülebilirlik” yaklaşımı. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (27), 557-569.

Doğan, S. (2005). Türkiye'nin Küresel İklim Değişikliğinde Rolü ve Önleyici Küresel Çabaya Katılım Girişimleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57-73.

European Commission (2023), https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy_en (Erişim: 20.02.2023).

European Commission (2018), Environment, https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy_en (Erişim: 06.10.2024)

Ceryan F., (2024), İklim Değişikliği Paralelinde AB Yeşil Mutabakatı Ve Türkiye Üzerine Olası Ekonomik Etkileri, (İ.Ü. Sosyal Bilimler Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Güngör, N. (2023). Sürdürülebilirlik Raporlarında Döngüsel Ekonomi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma. *Denetim Ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 3(1), 36-47.

- European Environment Agency. (2020). Trends and projections in Europe 2020: Tracking progress towards Europe's climate and energy targets. EEA Report No 13/2020. <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2020>
- Murray, A., Skene K. and Haynes. K. 2017. The Circular Economy: An interdisciplinary exploration of the concept and its application in a global context. *Journal of Business Ethics*, 140 (3), 369-380.
- Sumer, S. ve Yanık, R. (2021). İslami Finansta Döngüsel Ekonomi. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 20 (3), 201- 224.
- Veral, E. S. (2021). Döngüsel ekonomi: engeller, stratejiler ve iş modelleri. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 8(1), 7-18.
- Yazıcı, R. (2023). Türkiye'deki İşletmelerin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Sürecinde Bankacılık Sektörünün Rolü. *The Journal of International Scientific Researches*, 8(1), 31-45.
- Republic of Turkey, Ministry of Treasury and Finance. (2021) "Republic of Turkey- Sustainable Finance Framework" <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/11/Republic-of-Turkey-Sustainable-Finance-Framework.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024 "Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2022" <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2022-53701>